

Bu sayımız, 15 Temmuz Şehitlerine ithaf edilmiştir...

muhafazakârdüşünce

15 temmuz'un ışığında Türkiye

kadim

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE/THE JOURNAL OF CONSERVATIVE THOUGHT

4 aylık yerel süreli düşünce dergisi

Yıl Year: 13 • Sayı Issue: 49 • Eylül september - aralık december 2016

ISSN 1304-8864

Kadim Yayınları Adına Sahibi/Owner: Serhat Buhari Baytekin
Genel Yayın Yönetmeni/General Director: Selman Salim Kesgin

Genel Koordinatör/Administrative Coordinator: Üzeyir Tekin
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor: S. Buhari Baytekin
Yurtdışı İlişkiler Koordinatörü/International Affairs Coordinator: Okan Arslan
Reklam ve Halkla İlişkiler/Marketing and Public Relations: Ayşegül Öz
Görsel Yönetmen/Creative Director: Ezgi Zorlu
Tasarım/Design: Yeter Baysal
Web Yönetimi/Webmaster: Harun Kaban

49. Sayı Editörleri/Editors of 49th Issue: Doç. Dr. Bengül Güngörmez - Doç. Dr. Mahmut Hakkı Akın

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Bedri Gencer, Yıldız Teknik Ü.
Prof. Dr. Bekir Berat Özipek İstanbul Medipol Ü.
Prof. Dr. Bülent Arı, İstanbul Sabahattin Zaim Ü.
Prof. Dr. Cemal Fedayi, Kırıkkale Ü.
Doç. Dr. Kudret Bülbül, YTB Başkanı
Doç. Dr. Hamit Ersoy, RTÜK
Doç. Dr. Ahmet Yıldız, TBMM
Doç. Dr. Fatih Duman, Hitit Ü.
Doç. Dr. Mahmut Hakkı Akın, Necmettin Erbakan Ü.
Doç. Dr. Şaban Kardeş, TOBB Ü.
Doç. Dr. Ahmet Özcan, Karatekin Ü.
Doç. Dr. Hamit Emrah Beriş, Gazi Ü.
Doç. Dr. Bengül Güngörmez, Uludağ Ü.
Dr. Necdet Subaşı, Başbakanlık
Dr. Ahmet Helvacı, İçişleri Bakanlığı
Mustafa Armağan, Araştırmacı, Yazar
Dr. Zeynep Çağlayan İçener
Dr. Şenay Eray, Afyon Kocatepe Ü.
Hamdi Turşucu, Kültür Bakanlığı

Danışma ve Hakem Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Birol Akgün, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. Kenan Gürsoy, İstanbul Aydın Ü.
Beşir Ayvazoğlu
Prof. Dr. Naci Bostancı, TBMM
Prof. Dr. Ömer Çaha, Yıldız Teknik Ü.
Prof. Dr. Hüsamettin Arslan, Uludağ Ü.
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya, Başbakanlık
Prof. Dr. Davut Dursun, Sakarya Ü.
Prof. Dr. M. Şükrü Hanioglu, Princeton Ü.
Prof. Dr. Süleyman Seyfi Öğün, Maltepe Ü.
Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, Beykent Ü.
Prof. Dr. İhsan Sezal, TOBB Ü.
Prof. Dr. Şaban H. Çalış, Selçuk Ü.
Prof. Dr. Richard Gamble, Hillsdale College
Annette Y. Kirk, The Russell Kirk Center
Prof. Dr. Suna Başak, Gazi Ü.
Prof. Dr. Nazım İrem, İstanbul Aydın Ü.
Prof. Dr. Halis Çetin, Cumhuriyet Ü.

YÖNETİM YERİ/CONTACT

Rabat Sok. No: 27/2 Gaziosmanpaşa, Çankaya/ANKARA

Telefon/Phone: 0-312 431 21 55

E-posta/E-mail: dergi@muhafazakar.com - muhafazakardd@gmail.com

Genel ağı/Web: www.muhafazakar.com

ABONELİK/SUBSCRIPTION

Telefon/Phone: 0-312 431 21 55

HAZIRLIK/PREPARATION

Uluslararası Piri Reis kültür Ajansı www.pirireisajans.com - info@pirireisajans.com

Telefon/Phone: 0-312 446 21 56

BASKI/PRINT

Baskı Tarihi/Print Date: Aralık 2016

Baskı Yeri/Print Address: MRK Baskı ve Tanıtım Hizmetleri

Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Kadim Yayınları tarafından yayımlanmaktadır. Muhafazakâr Düşünce ulusal hakemli bir dergidir. Yılda 3 sayı yayımlanır ve Türkçe ve İngilizce makalelere, çevirilere, analizlere ve kitap tanıtımlarına yer vermektedir. Dergide yayınlanan makalelerden yazarları sorumludur. Yayımlanan makaleler EBSCOhost tarafından taranmakta ve makalelerin İngilizce özetleri indeks servisinde yer almaktadır.

bu sayıda

muhafazakâr düşünce'den
preface

15 temmuz'un ışığında
Türkiye
Turkey in the light
of july 15th

Muhafazakâr Düşünce'den / 9

Takdim / 15

15 Temmuz Darbe Girişimi ve Muhafazakârlığın Türkiye Bağlamı
-Türkiye'de Muhafazakârlığı Yeniden Düşünmek-
July 15th Coup Attempt and the Turkey Context of Conservatism
-Rethinking Conservatism in Turkey -
FARUK KARAARSLAN / 21

Türkiye Siyasi Kültüründe Laiklik Meselesi ve 15 Temmuz Sonrası
Laiklik Tartışmaları ve FETÖ
The Issue of Secularism in Turkish Political Culture and Secularism
Debates after July 15th and FETO
MAHMUT HAKKI AKIN / 37

15 Temmuz Sivil Direnişi: Demokrasiyi Yeniden Kurmak
Civil Resistance To July 15th: Reestablishing Democracy
ALİM YILMAZ / 57

Batı'nın Demokrasi Paradoksu, 'Demokratik Darbe'
Kavramsallaştırması ve 15 Temmuz Darbe Kalkışması
Paradox of Democracy in the Western World, Conceptualisation of
'Democratic Coup', and Coup Attempt of July 15th
GÖKHAN BOZBAŞ / 73

"Sessiz Yiğit"ların Sosyal Teoride Ele Gel(e)meyişi: 15 Temmuz Örneği
The Inability of Addressing the "Silent Masses" In Social Theory: The
Example of July 15th
İBRAHİM NACAK / 91

15 Temmuz Askeri Darbe Girişiminin Sosyolojik Okuması
Sociological Aspects of the Military Coup Attempt of July 15th
M. ZEKİ DUMAN / 103

Gnostik Düşünce Kurumsal Yapılara Karşı: Yeni Kolonyalizmin Sofistik
Silahı
Gnostic Ideas Against Institutional Structures: The Sophisticated
Weapons of the New Colonialism
MUSTAFA SAİD KURŞUNOĞLU / 119

15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrasında Gerilen Türkiye-Almanya
İlişkilerinde Göçmen Meselesi
The Problem of Immigrants in Turkey-Germany Relations which were
Strained after the July 15 Coup Attempt
METİN AKSOY / 145

McCemaat ve Yeni Dini Hareketten (YDH) Terör Örgütüne: FETÖ
FETO: From Mc Community and the New Religious Movement (NRM)
to Terror Organization
MEVLÛT ÖZBEN / 167

27 Mayıs ve 12 Eylül Askeri Darbelerinin Türk Sinema Sektörüne
Etkileri
The Effects of May 27 and September 12 Military Coups on Turkish
Film Sector
YALÇIN LÜLECI / 183

mülakat
interview

Hüsamettin Arslan ile Darbe ve Devlet
BENGÛL GÜNGÖRMEZ / 211

değerlendirme analyses

Prematüre Doğum/Ruşeym Ölüm: 15 Temmuz Darbe Teşebbüsünün Anatomisi
Premature Birth/Germ Death: Anatomy of the Coup Attempt of July 15th
MURAT ÇEMREK / 221

Darbenin Sağı Solu Olmaz
Right or Left-Wing, a Coup is After all a Coup
BESİM F. DELLALOĞLU / 227

Türkiye-Batı İlişkilerinin Ontolojik Derinliği
Ontological Depth of Turkey-West Relations
TAHSİN GÖRGÜN / 235

Toplumsal Algıda 15 Temmuz Darbe Girişimi
The Coup Attempt of July 15th in Social Perception
İPEK COŞKUN • HAZAL DURAN / 257

derkenar postscripts

Soğuk Savaş Dönemi Türkiye'sinde Arnold J. Toynbee ve İslâmcılık
Sezai Karakoç'un Yazılarında Medeniyetçilik
Arnold J. Toynbee and Islamism in Cold War Era Turkey
Civilizationism in the Writings of Sezai Karakoç
CEMİL AYDIN • BURHANETTİN DURAN / 271

Müslüman Kadının Sesi: İslâmcı Romanların Kadın Yazar ve Anlatıcıları
The Voice of Muslim Women: Female Writers and Narrators of Islamist
Novels
NESRİN AYDIN SATAR / 295

Mevlana Düşüncesinde Hikmet
The Concept of Wisdom in Thinking World of Rumi
GÜLŞEN YAYLI / 315

kitap tahlili book analyses

Gizliliğin ve Gizli Topluların Sosyolojisi
RUHİ CAN ALKIN / 327

Kesin İnançlılar
MUSTAFA ALİ MİNARLI / 333

Kötülüğün Sıradanlığı (Adolf Eichmann Kudüs'te)
NİLÜFER ÖZTÜRK AYKAÇ / 341

Kötülüğün Sıradanlığı (Adolf Eichmann Kudüs'te)
AKİF KEMAL KOÇ / 347

- 1. Muhafazakâr Düşünce** ulusal hakemli bir bilimsel dergidir. Her sayıda farklı dosya konuları işlenir; bunun yanı sıra dosya dışı önemli çalışmalara da yer verilir.
- Gönderilecek çalışmalarda sosyal bilimlerde yaygın ve kabul edilmiş kaynak gösterme yöntemlerinden (APA) herhangi biri, kendi içinde tutarlı olmak koşuluyla kullanılabilir. Çalışmaların mutlaka kaynakçası yapılmalıdır.
- Çalışmalarla birlikte, 250 kelimeyi aşmayan Türkçe ve İngilizce özet, 10 kelimeyi geçmeyecek şekilde Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler iletilmelidir. Ayrıca yazarla irtibat için gerekli iletişim bilgileri de gönderilmelidir.
- Muhafazakâr Düşünce**'ye gönderilen çalışmalar, Times New Roman tipinde, bir buçuk aralıklı olarak A4 boyutunda 22 sayfayı (En az 3.500 en fazla 6.500 kelime) geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir.
- Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanacak çalışmaların imlâ ve noktalamasında yazarın tercihleri geçerlidir; ancak sehven yapıldığı varsayılan hatalar düzeltilir.
- Gönderilen çalışmaların yanıtlama süresi 60 gündür. Bu süre içerisinde yanıtlanmayan çalışmalar ulaşmamış demektir. Çalışmalarla ilgili, hakemlerden edinilen olumlu ya da olumsuz görüş, çalışmanın yazarına bildirilir; gerekli düzeltmeler istenir.
- Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanan çalışmaların fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın için kabul edilen çalışmaların yayın hakkı **Muhafazakâr Düşünce**'ye aittir.
- Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanan polemik konusu olan çalışmalarda yazarlara en fazla 2 kez cevap yazma hakkı tanınır.
- Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanan çalışmaların yazarlarına yazıların bulunduğu sayıdan iki adet; yayın ve danışma kuruluna ise her sayıdan birer adet gönderilecektir.
- Muhafazakâr Düşünce**'ye yazı göndermek için şu adresler kullanılacaktır: slmkesgin@gmail.com - muhafazakardd@gmail.com
- Gelecek sayının dosya konusu Web sitesinde yayınlanacaktır.

Meş'um darbe girişiminin ardından istikbaline ve istiklaline sahip çıkanları Türk halkının duruşunu tarihe not düşmek, darbeye giden süreci sosyolojik olarak değerlendirmek ve 15 Temmuz'u kavramsallaştırmak amacıyla duyurduğumuz yazı çağrısına çok sayıda hocamız kıymetli çalışmalarıyla destek verdiler.

15 Temmuz şehitlerine ithaf ettiğimiz bu sayıda;

Faruk Karaarslan, "15 Temmuz Darbe Girişimi ve Muhafazakârlığın Türkiye Bağlamı -Türkiye'de Muhafazakârlığı Yeniden Düşünmek-" başlıklı makalesinde 15 Temmuz gecesi darbeye direnen kitle üzerinden Türk muhafazakârlığının yeni dönemini tartışıyor. Karaarslan çalışmasında muhafazakârlık kavramının kullanımına dair tartışmalardan hareketle Türkiye'de sosyal bilimlerin tekrar tartışılmasını gerektiğini iddia ediyor.

Mahmut Hakkı Akın, "Türkiye Siyasi Kültüründe Laiklik Meselesi ve 15 Temmuz Sonrası Laiklik Tartışmaları ve FETÖ" başlıklı makalesinde cumhuriyet tarihi boyunca devlet tarafından takip edilen laiklik anlayışının ve uygulamalarının Türkiye'de dini hayat üzerindeki etkileri ve FETÖ türü bir örgütlenmenin ortaya çıkışındaki rolünü tartışmaya açıyor. Akın'a göre katı laiklik politikaları, dini cemaatlerin ve grupların önemli bir dönüşüm yaşamasına sebep olmuştur. Çok partili hayata geçilmesi sonrasında dini cemaatlerin önemli bir figür haline

gelmesi, siyasilere ile aralarında bir fayda ilişkisi kurulmasına zemin hazırladı.

“15 Temmuz Sivil Direnişi: Demokrasiyi Yeniden Kurmak” başlıklı makalesinde Alim Yılmaz demokratik yollarla iř başına gelen iktidarların demokrasi ve hukuku, ayrıcalıklı gruplar ve bu gruplarla kurulan işbirliğiyle değil, toplumdaki sağladığı destekle koruyabileceğinin görüldüğünü ifade etmektedir. Yılmaz’a göre devletin bütün kurumlarıyla yeniden kurulması, liyakat esasına göre istihdam siyaseti izlenmesi ve toplumsal çeşitliliğin devlet kadrolarına yansımaları, muhtemel darbe teşebbüslerini engelleyecektir.

“Sessiz Yiğin”ların Sosyal Teoride Ele Gel(e)meyişi:15 Temmuz Örneği“ başlıklı çalışmasında İbrahim Nacak, “sessiz yiğin” kavramından hareketle kitle, sosyal yiğin, kalabalık kavramları tartışıyor. Nacak makalesinde 15 Temmuz darbe girişiminin sessiz yiğin kavramsallaştırmasını nasıl dönüştürdüğünü de ele alıyor. Türkiye’de toplumu ya da halkı sessiz çoğunluk olarak görmeyi eleştiren Nacak’a 15 Temmuz ve sonrasında yaşananlar sadece “sessiz yiğin”ların kendisini sürü ya da koyun diye tanımlayanlara karşı bir cevap değil, aynı zamanda sessiz olmasından istifade edip, sessizliğini sürdürmesi için mücadele eden kesim(-ler)e karşı bir cevaptır.

Mehmet Zeki Duman “15 Temmuz Askeri Darbe Girişiminin Sosyolojik Okuması” başlıklı makalesinde darbe girişimini, gerek nedenleri ve oluşumu gerekse sonuçları itibariyle önceki darbelerin tümünden farklılaşan yönlerini sosyolojik olarak değerlendiriyor. Duman’a göre 15 Temmuz darbe girişiminin en önemli iki önemli sonucu Türkiye’de bir gelenek haline almaya başlayan darbelerin artık kolay bir biçimde yapılamayacağının anlaşılması ve FETÖ’nun ülkede yıllardır adeta bir korku imparatorluğı gibi hareket etmesinin önüne geçilmesidir.

Mustafa Said Kurşunoğlu “Gnostik Düşünce Kurumsal Yapılara Karşı: Yeni Kolonyalizmin Sofistik Silahı” başlıklı makalesinde FETÖ’yü gnostik yapı kavramsallaştırması üzerinden analiz ediyor. Kurşunoğlu’na göre gnostik düşünceler ve bu düşüncelere dayalı teşkilatlanmalar öznel ve ezoterik yapıları ile toplumsal

sağduyuya ve açıklığa dayalı kurumsal rasyonalitenin karşısı bir konumda yer almaktadırlar

“Batı’nın Demokrasi Paradoksu, ‘Demokratik Darbe’ Kavramsallaştırması ve 15 Temmuz Darbe Kalkışması” başlıklı makalesinde Gökhan Bozbaş demokrasinin bayraktarlığı iddiasında olan ülkelerin bazı darbelere verdiği desteği analiz ediyor. Bozbaş’a göre Batı ülkeleri reelpolitik gereği küresel ve ulusal medya üzerinden seçilmiş iktidarı diktatör ilan etme; mümkün mertebe halkı sokaklara dökme, iktidara istifa çağrısı yapma; çekilmezse askeri göreve çağırma ve bu yaşananları demokratik darbe olarak adlandırmakta ve bu durumu kendince meşrulaştırmaktadır.

“15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrasında Gerilen Türkiye-Almanya İlişkilerinde Göçmen Meselesi” başlıklı makalesinde Metin Aksoy Türkiye-Almanya ilişkilerini darbe girişimi açısından değerlendiriyor. Aksoy’a göre halihazırda göçmen ve entegrasyon sorunları sebebiyle inişli çıkışlı bir seyir izleyen Türkiye-Almanya ilişkileri Almanya’nın 15 Temmuz darbe girişimini Türkiye aleyhtarı ve tek taraflı olarak yorumlaması sonucu bir krizin eşindedir. Şüphesiz bu durumun Almanya’da yaşayan Türk göçmen nüfus üzerinde de etkileri olacaktır.

Mevlüt Özben tarafından kaleme alınan “McCemaat ve Yeni Dini Hareketten (YDH) Terör Örgütüne: FETÖ “ başlıklı makale bir dini cemaat olarak zamanın ve ülke koşullarının kendisine sağladığı kolaylıklarla büyüyen bir yapının, sonraları küresel dünyanın da bir realitesi olan Yeni Dini Hareketlere (YDH) özgü niteliklerle donanmasını ele alıyor.

“27 Mayıs ve 12 Eylül Askeri Darbelerinin Türk Sinema Sektörüne Etkileri” başlıklı makalesinde Yalçın Lüleci 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 Askeri Darbelerini Türk sinema sektörüne etkisi açısından tartışıyor. Lüleci’ye göre, 1980 ve 1960 darbeleri Türk Sinameası üzerinde farklı etkiler bırakmıştır.

Mülakat kısmında darbeyi ve darbenin sosyolojisini Uludağ Üniversitesi’nden Prof. Dr. Hüsamettin Arslan’la konuştuk. Hüsamettin Hoca kendine has üslubuyla darbe gecesi hissiyatını ve analizlerini bizlerle paylaştı.

Değerlendirme bölümünde Besim Dellaloğlu “Darbenin Sağı Solu Olmaz” başlıklı çalışmasında 15 Temmuz gecesini ve

direnişini sol siyaset açısından eleştirel yorumluyor. Türkiye'deki demokrasi kültürü ve birlikte yaşama düşüncesine dair tespitlerde bulunan Dellaloğlu'nun değerlendirmesi muhafazakâr camia için de eleştiriler ve cevaplanması gereken sorular barındırıyor.

Murat Çemrek "Prematüre Doğum/Ruşeym Ölüm: 15 Temmuz Darbe Teşebbüsünün Anatomisi" başlıklı değerlendirmesinde özgürlüklerin teminatı olan devlet yapısının bundan sonraki olası darbe teşebbüslerinin önüne geçebilecek yegâne güvence olduğunu belirtiyor. Çemrek çalışmasında 15 Temmuz askeri darbe teşebbüsünün 1960 sonrasındaki başarılı ve başarısız diğer öncülleriyle ilişkisini sosyo-ekonomik bir temel üzerinden devletin ontolojisi çerçevesinde değerlendirmekte.

"Türkiye - Batı İlişkilerinin Ontolojik Derinliği" başlıklı çalışmasında Tahsin Görgün Türkiye ile Avrupa'nın sağlıklı bir zeminde ilerlemesi için birbirlerini ihmal ve inkar etmeden, birbirlerini karşılıklı olarak tanımaları gerektiğini belirtiyor. Görgün'e göre hem Batılı devletler hem de diğerleri sömürgecilik döneminin bittiğinin bilincine varmalı ve buna göre politikalar geliştirmelidir. Türkiye de, teavün üzerinden itidali yaşayarak sömürge olmadığının farkında olarak kararlar almanın ve uygulamanın imkanını bütün dünyaya göstermekle mükelleftir.

İpek Coşkun ve Hazal Duran tarafından kaleme alınan "Toplumsal Algıda 15 Temmuz Darbe Girişimi" başlıklı çalışma, SETA tarafından gerçekleştirilen, demokrasi nöbetinde meydanların tutumunu inceleyen saha araştırmasının sonuçlarını analiz ediyor.

Bu sayıda FETÖ'nün sosyolojik dinamiklerini anlamak açısından çok önemli olan bazı kitaplara dair değerlendirmeler meraklısını bekliyor.

Georg Simmel'in "Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi" adlı eseri Ruhi Can Alkın, Eric Hoffer'in "Kesin İnançlılar" isimli eseri Ali Minarlı, Hannah Arendt'in "Kötülüğün Sıradanlığı" adlı eseri Akif Kemal Koç ve Nilüfer Öztürk Aykaç tarafından değerlendirildi.

Derkenar kısmında üç çalışmayı sunuyoruz sizlere:

Cemil Aydın ve Burhanettin Duran tarafından İngilizce orjinali Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East dergisinde yayınlanan “Soğuk Savaş Dönemi Türkiye’sinde Arnold J. Toynbee ve İslâmcılık Sezai Karakoç’un Yazılarında Medeniyetçilik” başlıklı çalışmayı sizlere sunuyoruz. Aydın ve Duran’a göre özcü söylemin, yani Avrupa sömürgeciliğinin dayandığı söylem düzeni ile ona karşı üretilen milli ve küresel söylemlerin artık yer değiştirdiği savı üzerine düşünmek ve geride bırakmak zamanı gelmiştir.

Nesrin Aydın Satar tarafından kaleme alınan “Müslüman Kadının Sesi:İslâmcı Romanların Kadın Yazar ve Anlatıcıları” başlıklı makalesi 1970 ve 1980 yılları içerisinde kadın yazarlar tarafından kaleme alınan iki İslâmcı roman ve bu romanların kadın kahramanları üzerinden sosyo-politik ve sosyo-kültürel konjonktürü ele alıyor.

Gülşen Yaylı tarafından kaleme alınan “Mevlâna Düşüncesinde Hikmet” başlıklı çalışma Mevlânanın hayatı ve eserlerinde hikmet ve hikmet arayışının nasıl bir yeri olduğunu değerlendiriyor.

15 Temmuz Darbe Girişimini ele aldığımız bu sayıda konuya entellektüel bir katkı yaptığımızı düşünüyoruz.

DARBENİN SAĞI SOLU OLMAZ*

RIGHT OR LEFT-WING, A COUP IS AFTER ALL A COUP

BESİM F. DELLALOĞLU**

Demokrasi bir içerik olduğu kadar bir biçimdir de. Hatta demokrasi prosedüredir. Yani “Nasıl?” en az “Neden?” kadar önemlidir. Hatta bazen daha önemlidir. Niyet, yöntemi peşinen haklı çıkarmaz. Örneğin, dünyayı bir cennete çevirmeyi istiyor olmak tek başına yeterli değildir. Demokratlık bunun nasıl, hangi yöntemlerle yapılacağını da içerir. Devrimden sonra demokrasi değil genellikle “thermidor” olur. Tarihte “thermidor”undan çıkmış devrim var mıdır? Dolayısıyla Menşevikleri ya da Girondin’leri asla küçümsemek gerekir! Ziya Gökalp kadar Prens Sabahattin’i de ciddi almalı! Onlar dâhil oldukları devrimlerin kazananı olmadılar. Ancak tarihe kaybedenler de dâhildir. Onları okumak, anlamaya çalışmak demokrat bilincin yerleşmesi için elzem olabilir. Belki de asıl haklı olan onlardı!

Her darbeci kendini bir devrimci olarak görebilir. Bu bakış açısından önemli olan kimin darbe yaptığıdır. Yani “iyi çocuklar”ın yaptığı darbe iyidir! “Kötü çocuklar”ın yaptığı darbe kötüdür! Oysa işin doğrusu darbeyi toplumsal değişimi sağlamanın bir yolu olarak gündemden tamamen çıkarmaktır. Darbeyi onaylayarak “demokrat” olmanın imkânı yoktur. Bütün iyi şeyleri “devrim” sonrasına erteleyerek, o ana kadar her şeyi mubah saymak, genç bir rockçının “Önce birkaç popüler müzik albümü yapayım, tanınınca kendi istediğim müziği yaparım” demesine benzer. Ne yapıyorsak oyuz! Hayat hiçbir zaman o rockçıya istediği müziği yapma fırsatı vermeyecektir. Hayat yerine kapitalizm demek belki daha doğru olurdu! Toplumla konuşmadan, onu ikna etmeden elde edilmiş iktidarların çoğunun sonu hüsrana olmuştur.

Türkiye’de sol hiçbir zaman siyasal iktidar görmese de, uzun yıllar entelektüel hegemonyaya sahip olabildiği. Bu durum, başlı başına, üzerine

* Bu metin 25 Temmuz 2016’da Marksist.org’da yayınlanmış olan *Türkiye: Zor Memleket* başlıklı yazının yeniden ele alınmış halidir.

** Prof. Dr. ,Sakarya Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

düşünülmesi, tartışılması, araştırılması gereken bir konudur. Ancak 1980'lerden sonra İslami bir entelijensyanın oluşmaya başlaması ve 2000'li yıllarda AK Parti iktidarı sayesinde bunun popüler/popülist bir hal alması göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Türkiye'de özellikle sosyal medyanın ortaya çıkmasından sonra daha net görebildiğimiz kadarıyla sol okuryazarlık kendini hala iktidarda sanmaktadır. Sol okuryazarlık, İslami/Muhafazakâr okuryazarlığın öne çıkmasını hala geçici, arızı bir şey olarak görmekte ve meseleye komplo teorileri çerçevesinde bakmaktadır. Yani sol okuryazarlık tarihsel olarak net olan bir "iktidar kaybı"ndan henüz haberdar gözükmemektedir. Çok zor olsa da kabul edilmesi gereken şey 12 Eylül darbesiyle kıyılan solun entelektüel hegemonyasının 1990'lardan itibaren artık geçerli olmadığıdır. AK Parti nasıl kendini her daim "mağdur" olarak görebiliyorsa hala, sol okuryazarlık da kendini hakikatin yegâne sahibi olarak görebilmektedir. Her ikisi de birer ergenlik sendromudur. Olgunluk, basiret, hakikat duygusu, vizyon eksikliğidir.

Kendini "muhalif" olarak kodlayan bir siyasetin kendini entelektüel "iktidar" olarak görmesi, siyasetini toplumsallaştıramamasının arkasındaki temel nedendir. Örneğin sosyal medyada paylaşılan bazı üniversite mezuniyet törenlerinin "orantısız zekâ" gösterileri solu apolitikleştirmenin bir aracıdır aslında. Çünkü siyaset oyla kazanılan bir oyundur, IQ derecesiyle değil! Demokratik siyasette iktidar, söyleminize atfettiğiniz "hakikat içeriği"yle değil, onunla ikna edebildiğiniz insan sayısı ile elde edilebilir.

Türkiye'de solun nesnel/somut anlamda sınıfsal bir temeli pek olmamıştır. Bu temel solcuların zihninde, gönlünde ancak muhayyel olarak mevcuttur. Solun Türkiye'de temsil etmesi gereken sınıflar maalesef solcuların pek haz etmediği bir adama âşiktir! Üstelik solun artık bir entelektüel hegemonyası da mevcut değildir. Ama 2016'da bile bizim solcularımız kendilerini, 1980 sonrasında doğmuş olmuş olsalar bile, hala 1960'lar, 1970'lerdeymiş gibi konumlandırırmaktadırlar. Ütopyası en "ilerici" olan sol bir bakıma geçmişte yaşamaktadır. Günü yakalayan, günü okuyan bir sola ciddi bir biçimde ihtiyaç var. Sol bir 19. yüzyıl ideolojisidir. Faşizm, İslamcılık gibi birkaçı dışındaki tüm diğer ideolojiler gibi. Ama biz artık 19. yüzyılda yaşamıyoruz.

Ancak solun tarihsel olarak bittiğini söyleyenler de yanılıyorlar. Hiçbir şey bitmedi. Hatta Türkiye'de her şey daha yeni başlıyor. Batı'da sol sıfırdan başladı. Hiçbir avantajı yoktu. Ama bugün solun iktidar olmadığı toplumlarda bile solun idealleri artık toplumsal vasatın vazgeçilmezlerini oluşturabiliyor. Bu ancak entelektüel kapasite, toplumsal emek, vizyon, sabır ve basiret

meselesidir. Türkiye’de sol maalesef bilinçdışı ebeveynin verdiği haçlıkla geçinmeye o kadar alışmış ki, kendi siyasal erginliğini henüz ispatlamış gözüküyor. Şımarık çocuklar gibi hep daha fazlasını istiyor babasından ama kendine ait bir dünyayı, kişiliği bir türlü inşa edemiyor. Kimse kusura bakmasın, Türkiye solu ergendir. Türkiye’de politik olanı yeniden tanımlamadan, yeni kavramlar, değerler üretmeden ve bunları toplumun geniş kesimleriyle paylaşmadan solun durumu değişmeyecek. Türkiye solu kendi Twitter evrenini Türkiye’nin bütünü saydıkça hiç akıllanmayacak.

15 Temmuz darbe girişiminde sokaklara dökülen halk, solun, doğal, tarihsel, sınıfsal tabanıdır. Eğer onlar solcuların pek sevmediği bir adamın peşinden gidiyorlarsa bu solcuların bir sonudur. Üstadım Walter Benjamin mealen şöyle demişti: “Her faşizmin arkasında beceriksiz bir sol vardır”. Haklıydı. Ve hala haklı!

Önüne gelene “faşist” diyerek faşizmle mücadele ettiğini sanmak tipik bir Türkiye solcusu refleksidir. Faşizmle ancak ve ancak uzlaşmacı, ittifakçı ve en önemlisi de rakibinin tabanını ciddiye alarak ve onunla ilişki kurmaya çalışarak mücadele edilebilir.

Halkına bomba atan, ateş eden askere karşı durmaya çalışan insanlarla arasına bu kadar büyük bir mesafe koyabilmek sola özgü bir tutum olamaz. En kötü demokrasi, en iyi askeri rejimden evladır. Modern zamanlarda otoriterlik zaten ancak sandıktan çıkar. Bu manada otoriterlik ile mücadele etmek istiyorsak, o liderliği destekleyen toplumsal kesimlerle ilişki kurmaya çalışmamız gerekir. Bunun için önce kendimizi sorgulamamız, eleştirmemiz hatta değiştirmemiz lazım. Onların bize gelmesini beklemek yerine mümkün olan en geniş toplumsal kesimlerle ittifak aramalıyız. Tanklar geçerken tankları alkışlamamalıyız. Ne ellerimizle ne de zihnimizle. Tankların önüne atlayanların yanında olmalıyız. En azından manevi olarak.

Açık konuşayım. Bu ülkede Galatasaray Lisesi, Robert Kolej mezunlarının demokratlık seviyesi Gaziantep’li, imam hatip mezunu, eşi başörtülü, AK Parti seçmeni bir ortalama KOBİ sahibinin demokratlık seviyesinin üzerinde değildir. Bu kesimin kendisine atfettiği “fazlalık” daha çok yaşama biçimsel ya da kültürelidir.

Soma’da üç yüz insan öldü. Ve onların aileleri ilk seçimde yine AK Parti’ye oy verdi. Neden? Hiç düşündün mü? Çünkü onların gidebilecekleri bir yer yok. Onlar Türkiye’ye mahkûmlar. Ve burada onlar için AK Parti’ye karşı olarak çıkarılmış bir seçenek hala yok. O sevmediğin adam niye bu kadar otoriter hiç düşündün mü? O da bunu çok iyi biliyor da ondan! Yani senin

gibilerin Soma işçilerinin dul ve yetimleri için bile bir seçenek olmadığını çok iyi biliyor. Ve siyasetini bu bilgi ve kavrayış üzerine kuruyor.

İtiraf edelim! Türkiyeli solcunun içinde, dibinde bir yerlerde biri şöyle diyor: “Ya bu adam gitsin de, nasıl giderse gitsin.” Pekâlâ, şunu niye görmüyorsun: Senin böyle düşünmenle onun öyle olması arasında hiç mi bir ilişki yok? Yani senin o gitsin de nasıl giderse gitsin demenle, onu destekleyenlerin kalsın da nasıl kalırsa kalsın demesi arasında ne fark var? Bu durumda sen neden ve nasıl o tabandaki bir yurttaştan daha bilinçli olabiliyorsun?

Herhangi birimizin karşısındakinden kendi demokrattığından daha üst düzey bir demokrasi beklemeye hakkı var mı? Olabilir mi? Kardeşim, demokrat ol at denize balık bilmezse halik bilsin! Ne olur? Kötü mü olur? Elbette şimdi sen “halik” dediğim için bana İslamcı muamelesi de yaparsın! Gündelik dile yerleşmiş kelimeler, deyimler artık sadece orijinal anlam sınırları içinde kalmazlar. Yani “Eyvallah” ya da “Allah iyiliğini versin” demek için mutlaka İslamcı, dinci, Müslüman ya da dindar olmak gerekmez. Türkçede buna böyle denir çünkü. Örneğin dolmuştan müsait bir yerde inilir, uygun bir yerde değil! Kaybettiklerimizin nur içinde yatması istenir, ışıklar içinde uyuması değil. Sonuçta ışık da nur değil midir eninde sonunda! İşte bir toplumla bir dili paylaşmak biraz böyle bir şeydir. Yıllar önce, sanırım otuz yıl kadar vardır, uzun süren bir turist rehberliği kursundan sonra bir staj gezisi yapmıştık. Elli gün boyunca bütün Türkiye’yi gezip görmüştük. Ben doğma büyüme İstanbulluyum. Açıkçası ben Türkiye’yi ilk kez o yolculukta anlamaya başladım. Beş otobüs dolusu rehber adayı, yirmili yaşlarda, çoğu İstanbul’un kolejlerinden mezun, Van kalesine indik. Sanırım aylardan Temmuz. Kızlı erkekli. Herkesin üzerinde şortlar, gözlükler, şapkalar. Bizi çıplak ayaklı Kürt çocukları karşıladı ve “Hello” demeye başladılar. Ben onlarla turist olmadığımızı ifade edebilmek için Türkçe konuşmaya çalıştım. Beni anlıyorlardı. Belki de bu yüzden biri diğerine şöyle dedi: “Hele bak turiste nasıl da güzel Türkçe konuşuyor.” Hiç unutmadım bu hikâyeyi.

Türkiye giderek daha otoriter bir zemine doğru kayıyor. Ancak bu bir kişinin ya da grubun bir özelliği değil sadece. Bizim hep birlikte ürettiğimiz bir toplumsallığın sonuçlarından biri. Bunun önüne geçmenin temel bir koşulu 15 Temmuz gecesi sokaklara dökülen AK Parti tabanının başka bir seçeneğe ikna edilmesinden geçiyor. Bir başka üstadım Horkheimer da mealen şöyle demişti: Kapitalizmden şikâyeti olmayan faşizm karşısında da sesini fazla çıkarmasın. Bu dediğimi bir hedef olarak önüne koymayan da kendine solcu falan demesin artık!

Onun inandığını en azından bileceksin, onun konuştuğunu anlayacaksın ve anladığı dilde de konuşabileceksin. Var mısın?

Batı'da entelektüelin bir kıymeti harbiyesinin olması aynı zamanda o entelektüelin kendisini kamusal alan içinde var olan bütün toplumsal kesimlerin tarihleri, sıkıntıları, hayalleriyle ilişkili bir biçimde inşa edebilmiş olmasından kaynaklanır. De Gaulle'ün "Sartre Fransa'dır" diyebilmesi biraz da bu nedendir Bizde bu anlamda entelektüel pek yoktur. Bizde aydın vardır; o da çok mahallidir.

Uzun yıllar Türkiye'de kültürel hegemonya solda olmuş olmasına rağmen, kalbürüstü bir entelektüel çıkaramamış olmasının sebeplerini de burada aramak gerekir. Türkiye'deki anlamıyla sadece "solcu" olarak, kalarak bir "sol entelektüel" olunması maalesef pek mümkün olamamıştır. Türkiye'de de pek sevilen bir Fransız sol entelektüelinin Aziz Pavlus üzerine de kitabı var. Ama bu onun koyu bir Katolik olmasını gerektirmiyor. Hatta dindar olmasını bile!

Tankların insanları ezdiği bir tarihsel anda, orada olmasak bile, o insanlarla bir empati kuramamak aslında siyasal hakikati AK Parti'ye terk etmekle eş anlamlıdır. Demokratik siyaset rakibinin merkezine yönelik olarak yapılmaz. Rakibinin merkeziyle toplumsal tabanı arasındaki bir nokta hedef alınarak yapılır. Demokratik siyaset hınçla, nefretle yapılmaz. Rakibinin tabanını dışlayarak, küçümseyerek yapılmaz. Rakibinin tabanını kazanmayı hedeflemeden siyaset yapılamaz çünkü. Bugün AK Parti tabanını oluşturan toplumsal kesimlerin önemli bir bölümü sola meyletmeden Türkiye'de demokrasiden söz etmek mümkün olmayacak gibi gözüküyor.

Bütün bu olanlardan sonra "muhafazakâr" camianın artık en azından bir şeyin farkına varmış olması beklenir. Onların sandığı gibi, dindarlık insanlığı garanti etmiyor, edemiyor. Bizden - bizden olmayan siyasetiyle hiçbir yere varılamıyor. Müslümanların iktidarında, cumhuriyet bürokrasinin Müslümanlarla doldurulmuş olmasının da bir sonucu değil mi yaşadığımız son felaket? Bu insanları kim doldurdu bürokrasinin içine? Dünyanın hiçbir yerinde hiçbir cumhuriyet kendi bürokrasini başka bir yerden emir alan insanlara teslim etmemiştir. Böylesine basit bir gerçeği illa yaşayarak mı öğrenmek gerekirdi? Kurnazlık sadece akılla değil, aynı zamanda aptallıkla da akrabadır. Kamusal olanı çoğulluk değil de çoğunluk olarak okursanız liyakat size bir erdem değil bir şımarıklık olarak gözükür. O zaman da yaverlerinize kadar kuşatılmış olmanızdan şikâyet edemezsiniz.

Çoğunluk elbette siyasi meşruiyetin temelidir. Ama bu tek başına bir ülkenin iyi yönetilmesini garanti etmez. Çünkü demokrasi bir “seçilmiş kralar” rejimi değildir. Toplumun iktidar partisine oy vermemiş kesimleri o parti tarafından yönetilmeyi kabul etmeden demokrat olamazlar. Aynı şekilde iktidarda olanlar da kendilerine oy vermemiş insanlarla, kurumlarla çalışmazlarsa demokrat olamazlar. Merkezi hükümetin farklı bir partiden olduğu için bir belediyeye tahsis etmesi gereken yasal kaynakları vermemesi gibi, işi layık olana değil de yandaş olana vermek de bir cumhuriyeti çürütür. Cumhuriyet, yurttaşlarının gönüllü katılımıyla mümkündür. Hangi görüşten olursa olsun. Siz bazı kesimleri sistematik olarak kayırır, bazı kesimleri sistematik olarak dışlarsanız Habermas’ın “meşruiyet krizi” dediği şeyden kaçamazsınız. Çünkü siyasal meşruiyet sadece sizin oy verenleriniz nezdindeki itibarınızdan oluşmaz. Aynı zamanda meşruiyet size oy vermeyenler nezdindeki itibarınızı da içerir. Meşruiyet krizi ise siyasal bataklık üretir. Yani her türlü mikroba, virüse açık hale gelirsiniz.

Her Sezar’ın bir Brütüs’ü olur! Demek ki esas mesele Sezar değil demokrat olmaktır. Yurttaşlarının aidiyet duygularını belli bir seviyenin altına düşüren her rejim eninde sonunda krize mahkûmdur.

Şu soruyu memleketin tüm “muhafazakâr” larına sormak isterim: Hangi ülkede askeri darbe olması mümkün değildir? Yanıt aslında çok basit: Ordusu olmayan bir ülkede askeri darbe olması mümkün değildir. Çok mu “radikal” buldunuz! Aslında ironi yapıyorum! Sabah akşam askeriyle, ordusuyla öğünenlerin, her Türkün asker doğduğuna inananların, bu ülkede neden bir “darbe geleneği” olduğuna şaşırılmalarına da ben çok şaşırıyorum. Dolayısıyla bu noktada yazının başında sol için vurguladığım “iyi çocuklar” ile “kötü çocuklar” ayrımı aslında “muhafazakâr” lar için de geçerli.

İhtiyacımız olan demokrasidir. Nitelikli bir demokrasi. Toplumun her kesimine daha fazla özgürlük, daha fazla refah, daha fazla huzur. Bir cumhuriyete ihtiyacımız var. Her yurttaşına “doğal hak” olarak barınacak bir ev, geçinecek kadar bir gelir garanti edebilen, her gencini üniversite sonuna dek bedelsiz okutabilen. Hayalci mi buldunuz? O zaman benim bir sorum var! Sizin hayaliniz nedir? İşte bu noktadan tartışmaya başlayalım medeni insanlar gibi. İnanın sonrası hiç de zor olmayacak.

15 Temmuz akşamından itibaren olmayan cumhuriyetimizin sokaklarında tankların ve tüfeklerin karşısında hayatını kaybetmiş bütün yurttaşlarımızın hatırası önünde saygıyla eğiliyorum. Onların niyetlerini, siyasal ideolojilerini, eğitim durumlarını sorgulamak bana düşmez. Kimseye düşmez.

Onlarla aynı partiye oy vermiyorum diye, onların fedakârlıklarını göz ardı edersem insanlıktan çıkarım çünkü.

Ama şunu da eklemesem vicdanıma asla hesap veremeyeceğimi düşünüyorum. Bu ülkenin uçakları kendi yurttaşlarını ilk kez bombalamıyor. Roboski/Uludere! Bu ülkenin askeri/polisi kendi yurttaşına ilk kez şiddet uygulamıyor. Gezi! Peki bütün bunlar neden olabiliyor? Çünkü bizler bunlara hep beraber, ilkece, vicdanen karşı duramadık. Biz aslında tam anlamıyla bir “toplum” olamadık. Kendi aramızdaki oyunun kurallarını hep birlikte belirlediğimiz bir sözleşme oluşturamadık. Mahallelerimizin dışına pek çıkamadık.

Bu ülke 28 Şubatta başörtülü kızlarının üniversitelere sokulmamasına göz yumdu. Aynı inanca sahip erkek öğrenciler derslere ve sınavlara girmeye devam ederken üstelik. Ben oradaydım. Şahidim. Bu ülkenin ebeveynleri kendi devletlerinin kendi evlatlarına reva gördüğü işkenceleri sineye çekti 12 Eylülde. Nurdan Gürbilek’in son kitabını okuyun! Yeter artık söz milletin diyen insanlar asılırken millet sokaklarda falan değildi. Dolayısıyla Sezen Aksu haklı. Hiçbirimiz masum değiliz. Artık hem kendimizle hem de birbirimizle yüzleşmek zorundayız.